At greina og tulka eina yrking

Tað er umráðandi at hava í huga, tá ið tú greinar og brúkar ein frymil, at frymilin bara er eitt hjálparamboð. Frymilin er ikki lagaður til eina ávísa yrking, tí kann tað væl vera, at ikki alt, sum er nevnt í frymlinum, er at finna í eini yrking. Brúka frymilin soleiðis, at hann hóskar júst til tína yrking og legg tað afturat ella burturúr, sum tú heldur ella ikki heldur, er viðkomandi fyri tína greining.

GG. *Minst altíð til at vísa á dømi í yrkingini og at grundgeva fyri tínum uppáhaldum.*

Nøkur orð og hugtøk í frymlinum eru litað *blá* og skrivað við skákskrift. Niðast í hesum skjalinum eru orðafrágreiðingar til hesi orð og hugtøk.

Byrjan

Les yrkingina fleiri ferðir ígjøgnum.

- Les hana innantanna og les hana upp
- Kanna ókend orð í orðabók
- Greina fløkjasligar setningar

Um tekstin

Greið frá tí, sum tú veitst um yrkingina, so sum

- hvør hevur skrivað hana
- nær hon er skrivað og givin út
- forlagið, sum gav út
- hvørjum hon er ætlað (móttakari)
- hvør ætlanin er við henni (slag av yrking og endamál)

Kjarnin

Greið frá, hvør kjarnin í yrkingini er (t.e. innihaldið stytt til fáar reglur).

Bygging og innhald

- Hvussu er yrkingin bygd upp ella sett saman? (Er hon t.d. býtt upp í ørindi, ella er hon ein heild?)
- Er hon klassisk ella modernað?
- Er yrkingin lýrisk ella episk ella bæði?
- Hvat verður yrkt um? T.d. kenslur, huglag, fosturlands- ella náttúrualsk, persónar, persónlig sambond, politikk, samfelagslig viðurskifti, átrúnað, ella sigur yrkingin kanska eina søgu?
- Hvat sigur heitið á yrkingini um innihaldið?
- Minst til at kanna endan á yrkingini. Har sæst ofta ein samanumtøka ella ein niðurstøða.

Røddin í yrkingini

- Er røddin óbeinleiðis (eingin persónur) ella beinleiðis til staðar í yrkingini t.d. sum eitt *eg* ella sum ein 3. persónur *hon* ella *hann*?
- Vendir frásøgufólkið sær beinleiðis til lesaran ígjøgnum eitt *tú*?

Tíð og stað

- Kanna, um yrkingin er knýtt til ávísa tíð ella tíðarskeið.
- Kanna, um yrkingin er staðbundin.

Snildir og mál

- Eru rím í yrkingini?
- Eru endurtøkur av ávísum orðum ella setningum?
- Hvørjar orðaflokkar er dentur lagdur á?

Eru serlig orð í yrkingini?

- Eru jalig ella neilig orð, ið hava týdning? T.d. lýsingar-, navn- ella sagnorð
- Hava orðini hjátýdningar? Ella eru tey ítøkilig?

Er myndamál nýtt í yrkingini?

- Myndburðir?
- Samanberingar?
- Sálarkveiking?
- Persónsgerð?
- Ímyndir (symbol)?

Eru mótsetningar í innihaldinum?

Gev tær far um grafisku myndina.

Kanna teknsetingina. Er hon vanlig?

Hvat skapar rytmuna í yrkingini?

Tulking og tema

Tak saman um tað, sum tín greining vísir. Vert er at geva hesum serligan ans, tá ið tú tulkar:

- Heitið á yrkingini
- Hjátýdningar, ið eru knýttir til serlig orð
- Myndamál, ið kann skiljast í fluttari merking
- Mótsetningar og stríð
- Samanbrestir og tvídráttir
- Hvat snýr yrkingin seg í veruleikanum um?

Millumtekstleiki

Er nakað millumtekstasamband í yrkingini?

Kennir tú aðrar tekstir (søgur, myndir, filmir ella annað), ið viðgera sama evni? Greið frá teimum.

Boðskapur/hugburður

Hevur yrkingin ein serligan boðskap til lesaran?

Tín hugsan

Hvat heldur tú um hesa yrkingina? Gev grundir fyri tínum sjónarmiðum.

Er yrkingin viðkomandi fyri okkum í dag? Hví/hví ikki?

Orðafrágreiðingar:

Klassisk yrking: er ofta ein yrking úr eldri tíð og er eyðkend av reglubundnum rímum

Modernað yrking: er ofta ein yngri yrking, ið er yrkt í fríum formi (fá ella eingi rím) og hevur ofta persónligt myndamál.

Lýrisk yrking: kensluborin yrking, ið lýsir kenslur og huglag.

Episk yrking: frásøgukend yrking.

Rím: Dømi um *heilrím* (tað at bæði sjálvljóð og eftirfylgjandi hjáljóð bera upp á rím): orð – norð. *Hálvrím* (tað at bert sjálvljóð bera upp á rím): tók – bót.

Endarím (endaorðini á reglunum ríma): Sirmar á *gøtu* – skýmir á *fløtu*.

Stavrím (tá fleiri orð byrja við sama hjáljóði): Bert er bróðurleyst bak.

Krossrím (onnur hvør regla rímar – abab - eisini nevnt *flættirím*). Dømi úr yrking eftir Hans A. Djurhuus:

eg elski tíni eygu, tey droymandi **bláu**, a

eg elski tínar varrar, teirra fríska reyða **lit** b

tær góvu mær so mangan ta fagrastu **gávu**, a

ið styrkir og vekur bæði vónir og **vit**. B

Endurtøkur (verður brúkt í yrkingum og tekstum fyri at leggja herðslu á og skapa rytmu): Dømi úr yrking eftir Hans A. Djurhuus:

eg elski tíni eygu, tey droymandi bláu,

eg elski tínar varrar, teirra fríska reyða lit

Jalig orð (orð við positivari merking - eisini nevnd pluss-orð): fittur, eygnasteinur, hálova og rósa.

Neilig orð (orð við negativari merking - eisini nevnd minus-orð): óreinur, bartrog, sleyga og baktala.

Hjátýdningur (eisini nevnt konnotatión): eykamerking, t.d. bartrog fyri mann.

Ítøkilig orð (eisini nevnd denotatión): neutral orð uttan eykamerking, t.d. maður.

Myndburður: Flyting av orði úr einari flokking í aðra, soleiðis at orðið fær eina flutta merking. Dømi: *Hann* er ein *arbeiðshestur*.

Samanbering: Skúlin er *sum* eitt fongsul.

Sálarkveiking: Náttúra og lutir hava menniskjansligar eginleikar. Dømi: Kavafonnin *grætur*.

Persónsgerð: Hugtøk fáa menniskjansligar eginleikar. Dømi: *Deyðin* við líggjanum kom.

Ímynd (eisini nevnt symbol): *Dúgvan* er ímynd ella symbol fyri *frið*.

Grafisk mynd (uppsetingin av yrkingini): Ein yrking kann vera sett upp á serligan hátt, so uppseting og innihald smelta saman. Dømi:

Eg

Er eri

Eg eri eitt

Eg eri eitt jólatræ

Eg